

Türkiye’de Kentleşme ve Kentler

Editör: Ünsal BEKDEMİR

Editör: Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR

TÜRKİYE'DE KENTLEŞME VE KENTLER

ISBN 978-625-6652-35-4

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2025, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Eylül 2025, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Geçmişe göre azalmakta olsa da bugünkü hızı ile dahi Türkiye dünyada kentleşmenin hâlen yüksek olduğu ülkelerden biridir. Bu nedenle geçmişte olduğu gibi günümüzde de kentler, kentleşme ve kentleşmenin getirdiği sorunlar ülke gündemindeki yerini korumaktadır. Konunun öneminden dolayı birçok bilim mensubu tarafından bu alanda çok sayıda araştırma yapılmış ve yapılmaya da devam edilmektedir. *Türkiye’de Kentleşme ve Kentler* adlı bu kitap çalışması da bu alanda 98 yazar tarafından ortak emekle hazırlanmış özgün bir eserdir. Bu eser, söz konusu diğer çalışmalardan farklı olarak Türkiye’de kentleşmenin ve kentlerin geçmişten günümüze hatta geleceğe dönük durumlarını, boyutlarını ve sorunlarını kent coğrafyası bakış açısıyla bir bütün olarak ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir. Özellikle de il yönetim merkezi durumunda olan 81 kentimizin alanında uzman yazarlar tarafından detaylı sayılabilecek bir şekilde ele alınarak bu kitapta bir araya getirilmiş olması da ayrı bir önem arz etmektedir. Bu bakımdan eldeki eser, başta ilgili fakültelerin coğrafya bölümlerindeki öğrenci ve akademisyenler olmak üzere sosyal ve beşerî bilimler alanında çalışmalar yapan tüm araştırmacılar için başvurulacak temel bir kaynak eser özelliği taşımaktadır.

Kitap iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde 1927 ile 2023 yılları arasındaki süreçte Türkiye’deki kentleşme olgusu hem kentlerin sayısı hem de nüfus miktarlarının gelişimi açısından ele alınarak incelenmiştir. Bu bölümde Türkiye’de kent yerleşmeleri için en düşük nüfus miktarı, 10 bin olarak belirlenmiş, 10 bin ve üzerinde nüfusa sahip kent yerleşmeleri belli nüfus skalasına göre sıralanmış ve buna göre tablolar ve haritalar oluşturularak ülkedeki kentleşme süreci ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Kitapta il yönetim merkezi durumunda olan 81 kent yerleşmesi ayrı birer bölüm olarak ele alınmıştır. Bu bölümlerde kentlerin konum özellikleri, kuruluşları, mekânsal gelişimleri ve nüfus özellikleriyle birlikte doğal ve beşerî çevre özelliklerinin kentlerin gelişimini nasıl şekillendirdiği ya da yönlendirdiği üzerinde durulmuştur. Yani kentlerin yerleşim alanı ve çevresinde etkin olan doğal çevre faktörlerinin (depremsellik durumu, sel ve taşkınları, heyelanlar, yeryüzü şekilleri, iklim, su, bitki ve toprak özellikleri, deniz, göl veya akarsuların kıyısında yer alıp almaları gibi) kentlerin yatay ve dikey gelişimini, şeklini, kentsel yaşamı, kentsel planlamayı, mimariyi, kent fizyonomisini olumlu ya da olumsuz nasıl etkilediğinden bahsedilmiştir. Ayrıca göç gibi kentlerimizin gelişimini yakından etkileyen toplumsal olgu ve olaylar ile kentler ve çevrelerinde etkin olan tarım, madencilik, sanayi, ulaşım, eğitim, sağlık, spor, turizm ve ticaret gibi temel işlevlere de kısaca yer verilmiştir. En önemlisi de bu bölümlerde kentlerin mevcut güncel sorunları ele alınmış, bu sorunlara coğrafi bakış açısıyla bir dizi çözüm önerisi ileri sürülmüş ve sürdürülebilir kentleşme açısından kentlerin geleceğine ilişkin birtakım değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

Bu haliyle kitabın Türkiye’de hem kentleşme hem de kentlerle ilgili önemli bir bilimsel açığı gidereceği düşüncesindeyiz. Kitabın eldeki duruma gelmesinde davetimizi kırmayarak öz verili çalışmaları ile büyük katkı sağlayan çok kıymetli bölüm yazarları meslektaşlarıma ayrı ayrı teşekkürlerimi sunuyorum. Kitabın şekil ve içerik açısından düzenlenmesinde çok büyük desteğini gördüğüm Prof. Dr. İbrahim SEZER ile doktora öğrencim Yavuz Güven MET’e ve birinci bölümdeki haritaların çizimini yapan Dr. Öğr. Üyesi Aykut CAMCI’ya ayrıyeten teşekkürü bir borç bilirim.

Eserin başta öğrenciler ve araştırmacılar olmak üzere tüm bilim mensuplarına ve insanlığa faydalı olması en büyük temennimizdir.

Editör
Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR
Giresun-2025

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....iii

Giriş..... 1

Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR, Giresun Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7767-9088

Türkiye’de Kentleşme (1927-2023)..... 9

Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR, Giresun Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7767-9088
Prof. Dr. İbrahim SEZER, Giresun Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0067-7017

1. Bölüm: Adana..... 45

Prof. Dr. Tülay ÖCAL, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4176-1554

2. Bölüm: Adıyaman..... 65

Dr. Öğr. Üyesi Ömer KAYA, Kahramanmaraş Sütçüimam Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2102-5488

3. Bölüm: Afyonkarahisar..... 76

Dr. Öğr. Üyesi Evren EKİZ, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3701-9955

4. Bölüm: Ağrı..... 96

Prof. Dr. Faruk KAYA, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9941-0031

5. Bölüm: Amasya..... 113

Doç. Dr. Eren ŞENOL, Giresun Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2510-8491
Prof. Dr. Süleyman ELMACI, Samsun Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5718-4486

6. Bölüm: Ankara..... 131

Prof. Dr. Bülent AKSOY, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7181-8008

7. Bölüm: Antalya..... 143

Arş. Dr. Gökhan GÖKDEMİR, Akdeniz Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7755-930X
Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK, Akdeniz Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7172-7133

8. Bölüm: Artvin	156
<i>Prof. Dr. Günay KAYA</i> , Giresun Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0003-2411-0899	
<i>Prof. Dr. Salih CEYLAN</i> , Burdur Mehmet Akif Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0001-7196-7807	
9. Bölüm: Aydın	173
<i>Prof. Dr. Mehmet DENİZ</i> , Uşak Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-7696-045X	
10. Bölüm: Balıkesir	185
<i>Prof. Dr. Alparslan ALİAĞAOĞLU</i> , Balıkesir Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-6198-3878	
11. Bölüm: Bilecik	200
<i>Doç. Dr. Zafer BAŞKAYA</i> , Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-1538-4911	
12. Bölüm: Bingöl	220
<i>Prof. Dr. Hasbi SOYLU</i> , Atatürk Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0003-4994-5665	
13. Bölüm: Bitlis	240
<i>Prof. Dr. Kenan ARINÇ</i> , Atatürk Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0003-1548-8320	
14. Bölüm: Bolu	255
<i>Dr. Öğr. Üyesi Didem Sevtap KAYA</i> , İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0001-5199-199X	
15. Bölüm: Burdur	268
<i>Prof. Dr. Bayram ÇETİN</i> , Bursa Uludağ Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-8237-1360	
16. Bölüm: Bursa	287
<i>Prof. Dr. Serhat ZAMAN</i> , Bursa Uludağ Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0003-4300-9382	
<i>Arş. Gör. Soner DUMAN</i> , Bursa Uludağ Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0001-7747-0981	
17. Bölüm: Çanakkale	298
<i>Prof. Dr. Nusret KOCA</i> , Afyon Kocatepe Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-1415-9683	
18. Bölüm: Çankırı	311
<i>Prof. Dr. Barış TAŞ</i> , İzmir Bakırçay Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-7469-9948	

19. Bölüm: Çorum	321
<i>Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK</i> , Akdeniz Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0001-7172-7133	
<i>Arş. Gör. Dr. Gökhan GÖKDEMİR</i> , Akdeniz Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-7755-930X	
20. Bölüm: Denizli	335
<i>Prof. Dr. Hasan KARA</i> , Pamukkale Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-2184-0354	
21. Bölüm: Diyarbakır	350
<i>Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin YAKUT</i> , Bingöl Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-2745-7110	
<i>Prof. Dr. Mehmet Akif CEYLAN</i> , Marmara Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-1195-7436	
22. Bölüm: Edirne	361
<i>Doç. Dr. Musa ULUDAĞ</i> , Trakya Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0003-4395-3146	
<i>Arş. Gör. Ertuğrul Alper KURBAN</i> , Trakya Üniversitesi	
ORCID No: 0009-0004-1519-3914	
23. Bölüm: Elazığ	373
<i>Prof. Dr. Zeki BOYRAZ</i> , İnönü Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-3333-2402	
<i>Arş. Gör. Yaren GÖKTAŞ</i> , İnönü Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-2516-9633	
24. Bölüm: Erzincan	384
<i>Prof. Dr. Erdal AKPINAR</i> , Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-5281-9785	
<i>Dr. Arş. Gör. Özgür Aydın BEKAR</i> , Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-8686-7398	
25. Bölüm: Erzurum	406
<i>Prof. Dr. Namık Tanfer ALTAŞ</i> , Atatürk Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-0348-8721	
26. Bölüm: Eskişehir	422
<i>Prof. Dr. Hakkı YAZICI</i> , Afyon Kocatepe Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0001-8631-6126	
27. Bölüm: Gaziantep	439
<i>Prof. Dr. Mehmet Emin SÖNMEZ</i> , Gaziantep Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0003-2940-3308	
<i>Cumali ÖGEL</i> , İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü	
ORCID No: 0000-0001-7658-5576	

28. Bölüm: Giresun	452
<i>Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR</i> , Giresun Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-7767-9088	
29. Bölüm: Gümüşhane	471
<i>Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÜZÜLMEZ</i> , Gümüşhane Üniversitesi ORCID No: 0000-0001-9116-0090	
30. Bölüm: Hakkâri	480
<i>Doç. Dr. Ü. Numan ERTAŞ</i> , Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-1342-0915	
31. Bölüm: Hatay	495
<i>Doç. Dr. Eylül KARAGEL</i> , Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi ORCID No: 0000-0003-4754-477X	
32. Bölüm: Isparta	509
<i>Prof. Dr. Osman YILMAZ</i> , Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-5279-3191 <i>Dr. Öğr. Üyesi Neslihan DAL</i> , Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi ORCID No: 0000-0003-2372-4960	
33. Bölüm: Mersin	522
<i>Prof. Dr. Ersin Kaya SANDAL</i> , Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-6969-1570	
34. Bölüm: İstanbul	535
<i>Prof. Dr. Mesut DOĞAN</i> , İstanbul Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-4926-5769 <i>Dr. İrem OLGAÇ</i> , İstanbul Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-7639-7011	
35. Bölüm: İzmir	554
<i>Prof. Dr. Arife KARADAĞ</i> , İzmir Katip Çelebi Üniversitesi ORCID No: 0000-0001-6489-5569	
36. Bölüm: Kars	577
<i>Prof. Dr. Mucip DEMİR</i> , Kafkas Üniversitesi ORCID No: 0000-0003-1122-2664	
37. Bölüm: Kastamonu	595
<i>Prof. Dr. B. Ünal İBRET</i> , Kastamonu Üniversitesi ORCID No: 0000-0001-9105-7595	
38. Bölüm: Kayseri	614
<i>Doç. Dr. Abdullah TÜRKER</i> , Gazi Üniversitesi ORCID No: 0000-0003-3839-2735	

39. Bölüm: Kırklareli	625
<i>Prof. Dr. Ali BALCI, Marmara Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0001-8967-8990	
40. Bölüm: Kırşehir	640
<i>Prof. Dr. Yurdal DİKMENLİ, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0003-3738-3095	
41. Bölüm: Kocaeli	653
<i>Dr. Öğr. Üyesi Selin YILDIZ GÖRENTAŞ, Kilis 7 Aralık Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0001-5497-0967	
42. Bölüm: Konya	666
<i>Prof. Dr. Caner ALADAĞ, Necmettin Erbakan Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0001-5392-2760	
43. Bölüm: Kütahya	681
<i>Prof. Dr. Mehmet BAYARTAN, İstanbul Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0001-5060-6711	
44. Bölüm: Malatya	693
<i>Prof. Dr. Ramazan SEVER, İnönü Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0001-6792-6041	
45. Bölüm: Manisa	709
<i>Prof. Dr. Mehmet ÜNLÜ, Marmara Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0001-8023-2976	
46. Bölüm: Kahramanmaraş	725
<i>Doç. Dr. Nadire KARADEMİR, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0002-5850-0580	
47. Bölüm: Mardin	743
<i>Prof. Dr. Veysi GÜNAL, Harran Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0003-1946-2187	
48. Bölüm: Muğla	761
<i>Prof. Dr. İbrahim GÜNER, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0002-1582-4817	
49. Bölüm: Muş	773
<i>Dr. Öğr. Üyesi Müslüm REYHANOĞULLARI, Munzur Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0001-6885-4510	
50. Bölüm: Nevşehir	786
<i>Prof. Dr. Ali MEYDAN, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0002-1278-096X	
51. Bölüm: Niğde	803
<i>Prof. Dr. Emin TOROĞLU, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0001-7512-273X	

52. Bölüm: Ordu	823
<i>Doç. Dr. Eren ŞENOL, Giresun Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0003-2510-8491	
53. Bölüm: Rize	841
<i>Prof. Dr. Ogün COŞKUN, Atatürk Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0002-0296-4108	
54. Bölüm: Adapazarı	864
<i>Prof. Dr. Zerrin KARAKUZULU, Sakarya Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0002-3642-6922	
55. Bölüm: Samsun	879
<i>Prof. Dr. Cevdet YILMAZ, Ondokuz Mayıs Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0003-0430-619X	
56. Bölüm: Siirt	893
<i>Prof. Dr. Adnan ALKAN, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0002-5377-4726	
57. Bölüm: Sinop	904
<i>Doç. Dr. Mutlu KAYA, Ondokuz Mayıs Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0001-9165-0110	
58. Bölüm: Sivas	918
<i>Prof. Dr. Hakan KOÇ, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0001-6840-7702	
59. Bölüm: Tekirdağ	932
<i>Prof. Dr. Özlem Sertkaya DOĞAN, İstanbul Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0001-7435-626X	
60. Bölüm: Tokat	943
<i>Dr. Öğr. Üyesi Seçkin HARDAL, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0001-6185-5991	
61. Bölüm: Trabzon	958
<i>Prof. Dr. Yahya KADIOĞLU, Samsun Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0002-9483-1635	
<i>Dr. Öğr. Üyesi Şerif Can HATİPOĞLU, Ordu Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0003-3425-6840	
62. Bölüm: Tunceli	975
<i>Doç. Dr. Bülent GÜNER, Munzur Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0003-1893-7216	
63. Bölüm: Şanlıurfa	987
<i>Prof. Dr. Mehmet Sait ŞAHİNALP, Harran Üniversitesi</i>	
ORCID No: 0000-0001-8848-529X	

64. Bölüm: Uşak	1003
<i>Prof. Dr. Lütfi ÖZAV</i> , Uşak Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0003-4887-0948	
<i>Dr. Öğr. Üyesi Sevgi DÖNMEZ</i> , Uşak Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0001-8515-0398	
65. Bölüm: Van	1021
<i>Prof. Dr. Faruk ALAEDDİNOĞLU</i> , Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-1682-7438	
66. Bölüm: Yozgat	1038
<i>Prof. Dr. İhsan BULUT</i> , Akdeniz Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-4873-3479	
67. Bölüm: Zonguldak	1053
<i>Doç. Dr. Hulusi KARAGEL</i> , Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-5758-8154	
68. Bölüm: Aksaray	1070
<i>Prof. Dr. Kenan ARIBAŞ</i> , Aksaray Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0001-9091-5172	
<i>Dr. Muhammed Nafiz HÜDAVENDİGAR</i> , Bağımsız Araştırmacı	
ORCID No: 0000-0002-4848-1048	
<i>Doç. Dr. Tahsin YILDIRIM</i> , Aksaray Araştırmacı	
ORCID No: 0000-0002-4130-4874	
69. Bölüm: Bayburt	1089
<i>Prof. Dr. Salih BİRİNCİ</i> , Atatürk Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0003-1191-4708	
<i>Prof. Dr. Mehmet ZAMAN</i> , Atatürk Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-1833-6501	
70. Bölüm: Karaman	1101
<i>Prof. Dr. Tahsin TAPUR</i> , Necmettin Erbakan Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0001-8125-0922	
71. Bölüm: Kırıkkale	1116
<i>Dr. Sadettin ERBAŞ</i> , Bağımsız Araştırmacı	
ORCID No: 0000-0002-5150-9216	
72. Bölüm: Batman	1123
<i>Prof. Dr. Murat SUNKAR</i> , Fırat Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-4479-5023	
<i>Dr. Öğr. Üyesi Dünder DAĞLI</i> , Fırat Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0001-7338-4445	

73. Bölüm: Şırnak	1139
<i>Uzm. İshak GÜNEŞ</i> , Atatürk Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-9203-8641	
<i>Dr. İbrahim ÖZDEMİR</i> , Atatürk Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0001-8529-1297	
<i>Prof. Dr. Hasbi SOYLU</i> , Atatürk Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0003-4994-5665	
74. Bölüm: Bartın	1154
<i>Prof. Dr. Şaban ÇELİKOĞLU</i> , Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-0083-7260	
75. Bölüm: Ardahan	1172
<i>Dr. Öğr. Üyesi Mehmet RIZVANOĞLU</i> , Atatürk Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-5493-5181	
76. Bölüm: Iğdır	1189
<i>Prof. Dr. Mucip DEMİR</i> , Kafkas Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0003-1122-2664	
<i>Prof. Dr. Mete ALIM</i> , Atatürk Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0001-7805-3215	
77. Bölüm: Yalova	1204
<i>Dr. Cansu TAŞKAN</i> , Bağımsız Araştırmacı	
ORCID No: 0009-0006-3623-5188	
78. Bölüm: Karabük	1213
<i>Prof. Dr. Ünal ÖZDEMİR</i> , Karabük Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0003-1843-8804	
79. Bölüm: Kilis	1229
<i>Dr. Öğr. Üyesi İsmet GÜNEY</i> , Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0003-468-4905	
80. Bölüm: Osmaniye	1240
<i>Prof. Dr. Halil KOCA</i> , Atatürk Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-3212-1988	
<i>Öğr. Gör. Dr. Şule DEMİR</i> , Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-9247-446X	
81. Bölüm: Düzce	1261
<i>Dr. İrem OLGAÇ</i> , İstanbul Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-7639-7011	
<i>Prof. Dr. Mesut DOĞAN</i> , İstanbul Üniversitesi	
ORCID No: 0000-0002-4926-5769	

GİRİŞ

Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR, Giresun Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7767-9088

Toplamları, kültürleri ve çevreyi derinden etkileyen kentler, yerleşik toplumların gelişmesinin ilk aşamalarında ortaya çıkmış ve zamanla uygar toplumların en ayırt edici özelliklerinden biri durumuna gelmiştir. Bugüne kadar kent kavramını tanımlamak, kent yaşamının belirgin özelliklerini ortaya koyabilmek için pek çok girişimde bulunulmuştur. Coğrafyacılar, tarihçiler, iktisatçılar, siyaset ve toplum bilimciler kendi disiplinlerinin bakış açılarına ve ülkelere göre değişen türlü tanımlar kullanmışlardır (Göney, 1995: 5; Keleş, 2004: 105; Avcı, 2005: 10).

Kenti tanımlamada veya sınıflandırmada, sadece yerleşmenin barındırdığı nüfus miktarını esas alanlar bulunduğu gibi, sayısal değerleri bırakıp sadece idare merkezliği durumunu ya da belediye ve hükümet kuruluşlarına sahip merkezliği esas alanlar da bulunmaktadır. Bunun yanında tarımsal faaliyetin olmadığı yerleşmeleri veya çiftçi nüfus oranının %50'nin altında olduğu yerleşmeleri kent kabul edenler de vardır (Toroğlu, 2006: 268).

Çeşitli biçimlerde tanımlanan kent kavramı hakkında evrensel bir tanımlama yapılamamakla birlikte bazı kent tanımları şunlardır;

Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimidir (Keleş, 1998: 75).

Belirli büyüklükte, toplu yerleşme şekline sahip, çeşitli kısımları arasında farklılıkların olduğu, dolayısıyla kentsel yaşam şeklinin oluştuğu ve çevresinin merkezi konumunda bir yerleşmedir (Göney, 1995: 14).

Yerleşme yerlerinde yaşayanlar içindeki faal nüfusun geçim kaynakları arasında tarımsal faaliyetler yer tutmuyorsa yahut hiç değilse yarıdan az bir oranda kalıyorsa, geçim daha ziyade endüstri, ticaret, serbest meslek ve hizmetlerden sağlanıyorsa yerleşme alanı kentsel bir yerleşme veya kasabadır (Darkot, 1967: 4).

Bütün bu tanımlardan hareketle kentlere, nüfusun ve nüfus yoğunluğunun fazla olduğu, tarım dışı ekonomik faaliyetlerin yani sanayi ve hizmet iş alanlarının (eğitim, sağlık, ulaşım, ticaret, turizm ve benzeri) geliştiği, az çok bir plan

dâhilinde inşa edilen ve her şeyden önemlisi de iş bölümünün arttığı ve örgütlü bir yaşamın hâkim olduğu yerleşmelerdir diyebiliriz.

Bir yerleşmenin kent olup olmadığının belirlenmesinde birtakım kriterler kullanılmaktadır. Bunların başında *nüfus büyüklüğü, nüfus yoğunluğu, mekânsal büyüklük, ekonomik ve sosyal organizasyon, ekonomik fonksiyonlar, işgücü talebi-arzı ve idari merkez oluşu* gibi kriterler gelmektedir (Frey vd, 2001: 25). Bu kriterlerden biri veya birkaçı kullanılarak ülke, kıta veya dünya ölçeğinde kent sayısı, kırsal ve kentsel nüfus miktarı ve oranı belirlenmektedir.

Türkiye’de ise kentlerin diğer yerleşmelerden ayrılmasında nüfus miktarı, nüfus yoğunluğu, kente özgü yaşam tarzı, mesken yoğunluğu, yerleşmenin merkezi mevki olması gibi kriterlere (Akova, 2018: 100-105) ek olarak yerel yönetim, planlama ve ekonomik fonksiyonlar gibi kriterler de kullanılmaktadır (Doğanay & Orhan, 2016: 542-554; Doğanay vd., 2016: 156-161; Özdemir, 2016: 84-85). Bu kriterlerin başında da en çok tutulan ve en somut verilerin gözlenebildiği nüfus kriteri gelmektedir. 442 sayılı Köy Kanunu’nda ise 20 bin ve üzerindeki yerleşmeler kent olarak kabul edilmektedir (442 Sayılı Köy Kanunu, 1924). Bu konuda bazı araştırmacılar kır-kent ayrımında 20 bin nüfus kriterini (Özgür, 1996: 31-32, Özçağlar, 1997: 9) kabul ederken, araştırmacıların çoğunun kentleşmenin eşik değeri olarak 10.000 nüfus kriterini (Darkot, 1972: 59; Selen, 1972: 97-108; Tümertekin, 1973: 1; Emiroğlu, 1975: 127-128; Sergün, 1974-1977: 216; Karabulut, 1981: 124; Gözenç & Günal, 1987: 30; Avcı, 1993: 250; Doğanay, 1997: 428) kabul ettiği görülmektedir.

Diğer taraftan kır ve kent nüfusunun fiili istatistiğini daha doğru yansıtmak amacıyla Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 11 Mayıs 2023 tarihinde ilan edilen haber bülteniyle yeni bir sınıflandırmaya gidildiği duyurulmuş ve bu sınıflandırmada Avrupa İstatistik Ofisi tarafından geliştirilen kentleşme derecesinin esas alındığı ifade edilmiştir. Kentleşme derecesinin “1 km²’lik nüfus ızgaralarını (gridlerini) temel alarak hesaplanan ve bir alanın kent-kır karakterini yansıtan sınıflama” biçiminde tanımlanması mümkündür (TÜİK, 2023). Burada kullanılan nüfus ızgarası, 1 km²’lik bölgeyi kaplayan kare ızgara hücrelerinden oluşan ve burada yaşayanların sayısına ilişkin bilgilerin toplandığı bir kafestir (Eurostat, 2018). Dolayısıyla her bir nüfus ızgarası o ızgarada bulunan hane halkı nüfusunu içermektedir. Söz konusu yeni sınıflamaya göre, nüfusunun en az %50’sinin kent merkezinde yaşadığı yerleşim yerleri yoğun kent (city/yoğun nüfuslu alanlar), nüfusunun %50’sinden fazlasının kırsal alanda yaşadığı yerleşim yeri kır (rural areas/düşük nüfuslu alanlar), yoğun kent ve kır olma koşullarını sağlamayan yerleşim yerleri ise orta yoğun kent (towns and suburbs/orta yoğunluklu alanlar) olarak tanımlanmıştır (Yıldız & Sezgin, 2024: 2072).